

Το παιδί δεν διαβάζει πορίσματα, το παιδί θυμάται εικόνες

/ Γνώμες

Το περιστατικό στα Άνω Λιόσια, με τη σωματική βία σε βάρος εκπαιδευτικού, δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί απλώς ως ακόμη ένα επεισόδιο έντασης ανάμεσα σε έναν γονέα και έναν εκπαιδευτικό. Είναι ένα γεγονός που μας αναγκάζει να κοιτάξουμε βαθύτερα: τη θέση του εκπαιδευτικού, τη στάση της οικογένειας, τον ψυχισμό του παιδιού και, τελικά, την ίδια τη λειτουργία του σχολείου ως χώρου ασφάλειας και παιδείας.

• Του π. Αντωνίου Χατζηκωστή

Ασφαλώς, η συμπεριφορά κάθε εκπαιδευτικού μπορεί και πρέπει να ελέγχεται όταν υπάρχουν καταγγελίες. Κανείς δεν βρίσκεται πάνω από την αξιολόγηση και τους

θεσμούς. Εάν ένας γονέας θεωρεί ότι ένας εκπαιδευτικός συμπεριφέρθηκε λανθασμένα στο παιδί του, υπάρχουν συγκεκριμένες διαδικασίες: η διεύθυνση του σχολείου, οι αρμόδιες εκπαιδευτικές αρχές και, όπου απαιτείται, οι θεσμικοί και δικαστικοί μηχανισμοί.

Υπάρχει όμως ένα όριο που δεν πρέπει να διαπραγματευτούμε: η διαφωνία δεν νομιμοποιεί τη βία.

Το ερώτημα, μάλιστα, γίνεται ακόμη σοβαρότερο όταν μπροστά σε ένα τέτοιο περιστατικό υπάρχουν παιδιά.

Τι μένει άραγε στη σκέψη ενός παιδιού όταν βλέπει έναν γονέα να χτυπά τον δάσκαλο ή τη δασκάλα του;

Το παιδί δεν επεξεργάζεται το περιστατικό όπως ένας ενήλικας. Δεν γνωρίζει διοικητικές διαδικασίες, καταγγελίες και πορίσματα. Βλέπει μια εικόνα. Και πολλές φορές αυτή η εικόνα είναι ισχυρότερη από εκατό συμβουλές που θα ακούσει αργότερα.

Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης του Albert Bandura μάς έχει δείξει πόσο σημαντική είναι η μάθηση μέσω παρατήρησης και προτύπων. Τα παιδιά δεν μαθαίνουν μόνο από αυτά που τους λέμε. Μαθαίνουν παρατηρώντας τι κάνουμε. Όταν λοιπόν ένα παιδί βλέπει έναν ενήλικα να απαντά στη σύγκρουση με σωματική βία, υπάρχει κίνδυνος να πάρει ένα εξαιρετικά προβληματικό μήνυμα: ότι όταν θυμώνουμε αρκετά, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τη δύναμή μας απέναντι στον άλλον.

Και εδώ βρίσκεται μια μεγάλη αντίφαση της ανατροφής. Δεν μπορούμε από τη μία να λέμε στο παιδί «δεν χτυπάμε» και από την άλλη να του δείχνουμε ότι ο ενήλικας επιτρέπεται να χτυπήσει όταν θεωρεί ότι έχει δίκιο.

Παράλληλα, μέσα από τη θεωρία του John Bowlby για τον δεσμό και την ανάγκη ασφάλειας μπορούμε να κατανοήσουμε πόσο σημαντικό είναι για το παιδί να βιώνει τους βασικούς ενήλικες της ζωής του ως σταθερές μορφές προστασίας. Ο γονέας και ο εκπαιδευτικός δεν θα συμφωνούν πάντοτε. Όταν όμως η σχέση τους μετατρέπεται σε πεδίο βίας, το παιδί μπορεί να βρεθεί ανάμεσα σε δύο κόσμους που κανονικά θα έπρεπε να συνεργάζονται για την ασφάλειά του.

Η προσέγγιση του Lev Vygotsky μας θυμίζει επίσης ότι η ανάπτυξη του παιδιού δεν συμβαίνει σε κοινωνικό κενό. Το παιδί μαθαίνει μέσα από τις σχέσεις, τις αλληλεπιδράσεις και το πολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνει. Επομένως, κάθε δημόσια συμπεριφορά των ενηλίκων αποτελεί ταυτόχρονα και ένα άτυπο

μάθημα.

Το οικολογικό μοντέλο του Urie Bronfenbrenner πηγαίνει ακόμη βαθύτερα. Η οικογένεια και το σχολείο αποτελούν δύο από τα σημαντικότερα συστήματα μέσα στα οποία αναπτύσσεται ένα παιδί. Όταν αυτά τα δύο συστήματα συνεργάζονται, δημιουργούν σταθερότητα. Όταν όμως συγκρούονται βίαια, η σύγκρουση δεν μένει έξω από τον ψυχισμό του παιδιού. Περνά μέσα στην καθημερινότητά του.

Αντίστοιχα, η συστημική σκέψη του Murray Bowen μας βοηθά να δούμε ότι μια έντονη σύγκρουση δεν αφορά ποτέ αποκλειστικά δύο ανθρώπους. Η ένταση διαχέεται στο σύστημα: στο παιδί, στους συμμαθητές, στους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς, στους γονείς και τελικά σε ολόκληρη τη σχολική κοινότητα.

Υπάρχει όμως και μία ακόμη πλευρά που συχνά ξεχνάμε:

Τι συμβαίνει στον ίδιο τον εκπαιδευτικό μετά τη σωματική βία;

Την επόμενη ημέρα καλείται να επιστρέψει στην τάξη. Να σταθεί μπροστά στα παιδιά. Να διδάξει. Να διαχειριστεί συμπεριφορές, εντάσεις και συγκρούσεις. Να αισθανθεί ξανά ότι ο χώρος εργασίας του είναι ασφαλής.

Μπορούμε πραγματικά να απαιτούμε από έναν εκπαιδευτικό να ασκεί απρόσκοπτα το λειτούργημά του όταν γνωρίζει ότι μια διαφωνία με έναν γονέα μπορεί να καταλήξει σε σωματική επίθεση;

Η προστασία των εκπαιδευτικών δεν είναι συντεχνιακό αίτημα. Είναι προϋπόθεση για ένα ασφαλές σχολείο. Όπως ακριβώς απαιτούμε από τον εκπαιδευτικό να σέβεται το παιδί και τον γονέα, έτσι οφείλουμε να απαιτούμε και τον σεβασμό της προσωπικότητας και της σωματικής ακεραιότητας του εκπαιδευτικού.

Και κάπου εδώ γεννάται ένα ακόμη δυσκολότερο ερώτημα:

Όταν ένας γονέας φτάνει στο σημείο να χειροδικεί μέσα ή γύρω από το σχολικό περιβάλλον, ποιο ακριβώς μήνυμα δίνουμε στα παιδιά για τον τρόπο με τον οποίο επιλύονται οι διαφορές;

Το σχολείο δεν μπορεί να διδάσκει διάλογο το πρωί και η κοινωνία να διδάσκει γροθιές το μεσημέρι.

Δεν μπορεί ο εκπαιδευτικός να μιλά για σεβασμό, αυτοέλεγχο και ειρηνική επίλυση συγκρούσεων και λίγα μέτρα πιο πέρα ένα παιδί να βλέπει τους ενήλικες να ακυρώνουν στην πράξη όλα όσα μόλις διδάχθηκε.

Γι' αυτό και το συγκεκριμένο περιστατικό δεν πρέπει να γίνει αφορμή ούτε για γενικευμένη καταδίκη των γονέων ούτε για άκριτη υπεράσπιση κάθε εκπαιδευτικού. Η εκπαιδευτική κοινότητα χρειάζεται έλεγχο, λογοδοσία και σαφή όρια. Χρειάζεται όμως ταυτόχρονα προστασία από τη βία.

Αν υπήρξε λανθασμένη συμπεριφορά από οποιαδήποτε πλευρά, αυτή πρέπει να διερευνηθεί θεσμικά και με στοιχεία. Αυτό ακριβώς διαχωρίζει μια οργανωμένη κοινωνία από την αυτοδικία.

Το πραγματικό ερώτημα, λοιπόν, δεν είναι μόνο ποιος είχε δίκιο σε μια συγκεκριμένη διαφωνία.

Το μεγαλύτερο ερώτημα είναι:

Τι κοινωνία δείχνουμε στα παιδιά μας;

Γιατί τα παιδιά μπορεί αύριο να ξεχάσουν τα λόγια μας.

Μπορεί να μη θυμούνται τις ανακοινώσεις.

Μπορεί να μη διαβάσουν ποτέ τις αποφάσεις και τα πορίσματα που θα εκδοθούν.

Θα θυμούνται όμως την εικόνα.

Και γι' αυτό, πριν σηκώσουμε το χέρι μας απέναντι σε οποιονδήποτε άνθρωπο, ίσως πρέπει να κοιτάξουμε γύρω μας.

Γιατί μπορεί να μας κοιτάζει ένα παιδί.

Και το παιδί δεν διαβάζει πορίσματα. Το παιδί θυμάται εικόνες.